

**Wiedza o społeczeństwie
branżowa szkoła I stopnia**

Wiedza o społeczeństwie to przedmiot interdyscyplinarny korzystający w przypadku szkoły branżowej I stopnia z dorobku nauk społecznych: nauk o polityce, nauk prawnych, nauk o polityce publicznej oraz elementów nauk o administracji. Podstawa programowa wiedzy o społeczeństwie dla branżowej szkoły I stopnia jest z założenia kontynuacją – w tym nabudowywaniem i rozszerzaniem – nauczania przedmiotu w szkole podstawowej. Przedmiot bazuje także na wiedzy i umiejętnościach z zakresu innych przedmiotów szkolnych, m.in. historii i podstaw przedsiębiorczości.

Cele kształcenia (wymagania ogólne) przedmiotu zostały sformułowane – podobnie jak w szkole podstawowej – dla czterech obszarów: wiedza i rozumienie; wykorzystanie i tworzenie informacji; rozumienie siebie oraz rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów; komunikowanie i współdziałanie. Treści nauczania (wymagania szczegółowe) podzielono na 4 działy. Tak szczegółowo rozpisane cele kształcenia, jak i treści nauczania stanowią rozwinięcie wymagań określonych dla wcześniejszego etapu edukacyjnego. Ich realizacja ma służyć głównie wzmocnieniu postaw obywatelskich uczniów.

Cele kształcenia – wymagania ogólne:

I. Wiedza i rozumienie. Uczeń:

- 1) charakteryzuje zasady i formy demokracji oraz wyjaśnia konsekwencje łamania tych zasad;
- 2) przedstawia funkcjonowanie systemu politycznego Rzeczypospolitej Polskiej;
- 3) wyjaśnia specyfikę praw i wolności człowieka oraz podstawowe mechanizmy ich ochrony;
- 4) charakteryzuje instytucje polskiego systemu prawnego;
- 5) wykorzystuje swą wiedzę do interpretacji wydarzeń życia społecznego, w tym politycznego.

II. Wykorzystanie i tworzenie informacji. Uczeń:

- 1) znajduje i wykorzystuje informacje na temat życia społecznego, w tym politycznego;
- 2) wykorzystuje informacje do tworzenia własnej wypowiedzi na temat zjawisk życia społecznego, w tym politycznego, oraz ich oceny.

III. Rozumienie siebie oraz rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. Uczeń:

- 1) analizuje kwestię godności ludzkiej i przedstawia prawa, które mu przysługują, oraz mechanizmy ich dochodzenia;
- 2) rozwija w sobie postawy obywatelskie;
- 3) rozpoznaje przypadki łamania praw człowieka;

- 4) rozpoznaje różne aspekty, także prawne, codziennych problemów życiowych i szuka ich rozwiązania.

IV. Komunikowanie i współdziałanie. Uczeń:

- 1) współpracuje w grupie z uwzględnieniem podziału zadań oraz wartości obowiązujących w życiu społecznym;
- 2) korzysta z procedur i możliwości, jakie stwarzają obywatelom instytucje życia publicznego, w tym instytucje prawne – sporządza proste pisma do organów władz.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe:

I. Organy władzy publicznej w Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń:

- 1) charakteryzuje zasady ustrojowe zawarte w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (demokratycznego państwa prawnego, unitarnej formy państwa, zwierzchnictwa narodu, gwarancji praw i wolności jednostki, konstytucjonalizmu, podziału i równowagi władz, republikańskiej formy rządu, pluralizmu, decentralizacji, samorządności, społecznej gospodarki rynkowej); analizuje sformułowania preambuły Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) charakteryzuje formy demokracji bezpośredniej; przedstawia specyfikę referendum ogólnokrajowego i rodzajów referendów lokalnych w Polsce; wyjaśnia, jakie warunki muszą zostać spełnione, by referendum się odbyło oraz by jego wyniki były wiążące (w przypadku lokalnych: by było ważne);
- 3) wyjaśnia, jak przeprowadzane są powszechne i bezpośrednie wybory organów władzy publicznej; na przykładzie wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej porównuje ordynację proporcjonalną i większościową; analizuje wady i zalety każdego z tych systemów wyborczych;
- 4) przedstawia strukturę oraz organizację pracy Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (prezydium, komisje, kluby i koła; kworum, rodzaje większości) oraz status posła, w tym instytucje mandatu wolnego i immunitetu; wymienia kompetencje Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej oraz Zgromadzenia Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej;
- 5) wykazuje znacznie, jakie dla pozycji ustrojowej Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej ma fakt wyborów powszechnych; przedstawia kompetencje Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej: ceremonialno-reprezentacyjne, w stosunku do rządu, parlamentu i władzy sądowniczej, w polityce zagranicznej oraz bezpieczeństwa państwa; analizuje – z wykorzystaniem badań opinii publicznej – poziom legitymizacji społecznej władzy prezydenckiej;
- 6) przedstawia kompetencje Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej; wymienia podstawowe działy administracji rządowej i zadania wojewody; wyjaśnia rolę prezesa Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej; przedstawia procedury powoływania i odwoływania rządu, używając określeń: wotum zaufania, konstruktywne wotum nieufności, wotum nieufności wobec ministra, dymisja;

- 7) przedstawia zakres działania poszczególnych poziomów samorządu terytorialnego (gmina, powiat, województwo) z uwzględnieniem struktury głównych kierunków wydatków budżetowych na te działania oraz źródeł ich finansowania; wymienia kompetencje wojewody;
- 8) przedstawia organy stanowiące i wykonawcze na poziomie gminy i miasta na prawach powiatu oraz powiatu i województwa; charakteryzuje kompetencje tych organów i zależności między nimi;
- 9) przygotowuje opracowanie promujące działania organów wybranego samorządu powiatowego lub wojewódzkiego;
- 10) przedstawia źródła prawa – wykazuje szczególną moc konstytucji; przedstawia drogę ustawodawczą;
- 11) przedstawia strukturę sądownictwa powszechnego i administracyjnego oraz zadania Sądu Najwyższego; uzasadnia potrzebę niezależności sądów i niezawisłości sędziów;
- 12) przedstawia kompetencje Najwyższej Izby Kontroli, Trybunału Konstytucyjnego, Trybunału Stanu i prokuratury; uzasadnia znaczenie tych instytucji dla funkcjonowania państwa prawa.

II. Prawa człowieka i ich ochrona. Uczeń:

- 1) wymienia „zasady ogólne” i katalog praw człowieka zapisane w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) przedstawia sądowe środki ochrony praw i wolności w Polsce oraz sposób działania Rzecznika Praw Obywatelskich; pisze skargę do Rzecznika Praw Obywatelskich (według wzoru dostępnego na stronie internetowej); wykazuje znaczenie skargi konstytucyjnej;
- 3) uzasadnia znaczenie Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w kontekście Europejskiego Trybunału Praw Człowieka; przedstawia warunki, jakie muszą zaistnieć, aby rozpatrzył on skargę obywatela; analizuje wybrany wyrok tego trybunału;
- 4) przedstawia prawa obywatela Unii Europejskiej;
- 5) znajduje w środkach masowego przekazu (m.in. na stronach organizacji pozarządowych broniących praw człowieka) informacje o przypadkach naruszania praw człowieka i przygotowuje analizę na ten temat.

III. Prawo w Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń:

- 1) wyjaśnia, czym różnią się normy prawne od innych typów norm; wymienia podstawowe zasady prawa (prawo nie działa wstecz, domniemanie niewinności, nie ma winy bez prawa, nieznanomość prawa szkodzi) i wyjaśnia konsekwencje ich łamania;
- 2) rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo cywilne, rodzinne, administracyjne i karne; wskazuje, w jakim kodeksie można znaleźć przepisy dotyczące konkretnej sprawy; interpretuje przepisy prawne;
- 3) wyjaśnia podstawowe instytucje prawne części ogólnej prawa cywilnego i prawa zobowiązaniowego (osoba fizyczna, zdolność prawna a zdolność do czynności prawnych, zobowiązanie);

- 4) wyjaśnia podstawowe instytucje prawne prawa rzeczowego i spadkowego (własność, formy nabycia własności, spadek, dziedziczenie ustawowe i testamentowe, zachowek);
- 5) wyjaśnia podstawowe instytucje rodzinnego (małżeństwo, wspólnota majątkowa, prawa i obowiązki rodziców oraz dziecka, w tym pełnoletniego, obowiązek alimentacyjny);
- 6) przedstawia przebieg postępowania cywilnego oraz uczestniczące w nim strony; znajduje wzory pozwów i je analizuje;
- 7) odróżnia akty administracyjne od innego rodzaju dokumentów; rozpoznaje, kiedy decyzja administracyjna jest ważna;
- 8) wyjaśnia, jak odwołać się od decyzji organów administracyjnych; pisze odwołanie od decyzji administracyjnej;
- 9) przedstawia przebieg postępowania administracyjnego; analizuje wzory zażaleń na postanowienia organów administracji oraz wzory skarg do wojewódzkiego sądu administracyjnego;
- 10) przedstawia przebieg postępowania karnego oraz uczestniczące w nim strony; wymienia główne prawa, jakie przysługują ofierze, sprawcy i świadkowi przestępstwa; pisze zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa;
- 11) wskazuje, do jakich organów i instytucji można się zwrócić o pomoc prawną w konkretnych sytuacjach; przedstawia zadania notariuszy, radców prawnych, adwokatów i prokuratury.

IV. Wybrane problemy społeczne w Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń:

- 1) wymienia zadania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych; przedstawia funkcjonowanie systemu obowiązkowych ubezpieczeń społecznych, rozróżniając ubezpieczenia: emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe;
- 2) wyjaśnia specyfikę obowiązkowych i dobrowolnych ubezpieczeń zdrowotnych; przedstawia cele i zadania Narodowego Funduszu Zdrowia; wyjaśnia kwestię korzystania z publicznej opieki zdrowotnej;
- 3) przedstawia działania w celu ograniczenia bezrobocia i wykluczenia społecznego na przykładzie działalności urzędu pracy w swoim powiecie;
- 4) przedstawia możliwości kontynuacji swojej edukacji; wyjaśnia, w jaki sposób podnosić swoje kwalifikacje zawodowe.

Warunki i sposób realizacji

Celem kształcenia w zakresie wiedzy o społeczeństwie w branżowej szkole I stopnia jest kształtowanie postaw obywatelskich. Konieczna jest taka realizacja treści nauczania przedmiotu, aby uczniowie rozumieli przydatność poszczególnych zagadnień w codziennym życiu człowieka. Kształcenie to ma także prowadzić do ugruntowania postaw szacunku dla dziedzictwa oraz tolerancji. Treści nauczania sformułowano tak, by uczeń miał świadomość wpływu obywateli na życie publiczne, ale jednocześnie rozumiał konieczność brania

odpowiedzialności za własne wybory i decyzje. Musi przy tym mieć świadomość możliwości korzystania ze swoich praw.

Trafne jest korzystanie z szerokiego spektrum metod dydaktycznych. Nauczyciel winien stosować nauczanie problemowe i metody kształjące umiejętności społeczne, twórczego myślenia i rozwiązywania problemów. Oprócz podręczników istotną rolę w procesie kształcenia powinny odgrywać również teksty źródłowe, słowniki, leksykony.

W celu rozwijania umiejętności współdziałania powinno się stosować różne metody pracy grupowej, w tym uczniowskie projekty edukacyjne (każdy uczeń powinien uczestniczyć w minimum jednym projekcie – na przykład, w realizacji wymagań szczegółowych określonych w dziale I pkt 9 czy dziale II pkt 5).

W kształceniu kompetencji pozyskiwania, gromadzenia, porządkowania, analizy i prezentacji informacji o życiu publicznym powinna być wykorzystywana technologia informacyjno-komunikacyjna. Istotne jest korzystanie ze stron internetowych instytucji publicznych, w tym organów samorządowych i organów władzy publicznej. Niezbędna jest również praca z różnymi typami przekazu, w tym interaktywnymi.

W miarę możliwości ważne byłoby również pozyskiwanie informacji w toku wycieczki edukacyjnej (w tym wirtualnej, wykorzystując dedykowane aplikacje) do wybranych instytucji, np. do urzędu marszałkowskiego, parlamentu. Można także realizować niektóre treści nauczania poprzez lekcje organizowane we współpracy z urzędami administracji rządowej i samorządowej.